

სიკეთის კონცეპტი მოსე ხონელის

„ამირანდარეჯანიანში“

„ამირანდარეჯანიანის“ ომების, ბრძოლების ეპოპეა თან-მიმდევრულად, ნათლად გამოკვეთს მოსე ხონელის კეთილშობილი რაინდის იდეალურ სახესა და რაინდობის იდეალს. თავგანწირვის, გმირობის, სულიერი ახოვანების, ბრძოლის, სიკვდილის, დანდობის რაინდულ პრიზმაში გარდატეხით ქმნის მწერალი თავისი რჩეული რაინდის სახეს. ასე იძერწება „ამირანდარეჯანიანის“ გმირი, რომლის სახასიათო შტრიხებში კეთილშობილების, ღირსების, რაინდული იდეალების სიწმინდის გვერდით იკავებს ადგილს ლმობიერება, ჰუმანიზმი, დიდსულოვნება, გონიერება, სულიერი და ფიზიკური მონაცემების სისრულე, პიროვნული სრულყოფა. ის სულით ხორცამდე რაინდია. რაინდობა მისი ბუნებისა და ხასიათისაგან განუყოფელი თვისებაა.

„ამირანდარეჯანიანის“ მითსა და რეალობას შორის მოქცეულ მისტიურ, საკრალურ სივრცეს გადაკვეთს გზა, რომელიც ბრძოლის, ომის შუახაზზე, თავგანწირვაზე გადის. ამ გზაზე უშედავათო ბრძოლებში ჭეშმარიტი რაინდის ღირსეული გამარჯვებით იმარჯვებს მწერლისა და მისი რჩეული პერსონაჟების იდეალები, ღირებულებები, მრწამსი, ჰუმანიზმი და საუკეთესოს უფლებითა და პრივილეგიით საზოგადოებაში ზეობს და მკვიდრდება, საზოგადოების ცხოვრების წესი ხდება. ამადლებულ იდეებს მწერალი ყველაზე მძიმე გამოცდას უწყობს, ფაქტობრივად, ჯოჯოხეთურ განსაცდელში გაატარებს და პატიოსანი ლითონივით მრავალგზის განწმენდილს, ჭეშმარიტის, საუკეთესოს სტატუსს მოაპოვებინებს. ამ ეტაპების გავლის შემდეგ მოსე ხონელის უმნიშვნელოვანესი იდეალები სიკეთის კატეგორიაში იმკვიდრებს ადგილს, რომლის დასაცავად არის მოწოდებული „ამირანდარეჯანიანის“ რაინდი. მისი თითოეული ნაბიჯი სიკეთის ქმნისა და მისი დაცვისათვის მოქმედებაა. ნამდვილი რაინდი თავისი ცხოვრების წესითაც, მშვიდობიანობისა თუ ომის დროს, სიკეთეს აღასრულებს ან იცავს. მან ზუსტად იცის, რომ რაინდული მოვალეობის ღირსეულად შესრულება: გაჭირვებულის ხსნა, პატრონის, მე-

ვის, ერისათვის თავდადება, მაღალი იდეალების მსახურება სიკეთის აღსრულებაა. ამიტომ მოქმედებს და იბრძვის შეუჩერებლად, თავისა და სიცოცხლის დაუზოგავად. მის თითოეულ ნაბიჯს ეს აზრი და შეგნება წარმართავს.

მოსე ხონელისა და მისი რჩეული რაინდისათვის სიკეთე, როგორც კატეგორია, საყოველთაოდ გაზიარებულ პრინციპებთან ერთად, ყოველივე ანტიჰუმანურის, არადირსეულის, არახნობრივის, არავაჟკაცურის, ფსევდორაინდულის, სისასტიკის, არაადამიანურის სიძულვილს ნიშნავს. რომანში უმკაცრესი დამოკიდებულებაა გამჟღავნებული უმწეო, უიარაღო, ბრძოლის უნარმოკლებული პერსონაჟის მიმართ, რაინდული ღირებულებებისათვის მიუღებელი ქმედების ჩამდენი პირისადმი, ვინც არ უნდა იყოს იგი: სახელგანთქმული რაინდი თუ აგრესიული მოძალადე. ასეთ ფაქტებთან მიმართებაში „ამირანდარეჯანიანის“ გმირების დამოკიდებულებაც და განაჩენიც კატეგორიულია – შეურიგებლობა და თავგანწირული ბრძოლა, ისევე როგორც ყველაზე თვალსაჩინო, ხორცშესხმული ბოროტების წინააღმდეგ. მოსე ხონელის გმირი იმისთვის იბრძვის, რომ არ დაუშვას სისხლისღვრა, სისასტიკე, აგრესია. მოწოდებულია, წინ აღუდგეს ძალმომრეობას, უკონტროლო ფიზიკურ ძალას და აღკვეთოს როგორც ბოროტება. ნიშანდობლივია, რომ ასეთი დამოკიდებულება ყოველივე არაჰუმანურთან და არარაინდულთან ძველში გვხვდება როგორც ცალსახა პოზიცია როგორც მშვიდობიანი, ყოველდღიური ცხოვრების პირობებში, ასევე ომის, ბრძოლის, ასპარეზობისა თუ რაინდული შერკინებების დროს. „ამირანდარეჯანიანში“ ამ თვალსაზრისით გამოუნაკლისი არ მოიძებნება.

„ამირანდარეჯანიანში“ ჭეშმარიტი რაინდის ყოველი ქმედება სიკეთის აღსრულებისა და მისი დაცვის მიზანს ემსახურება. „ამირანდარეჯანიანისა“ და მისი შექმნის დროის ეპიპორიული სინამდვილე ისეთი იყო, როდესაც ფიზიკური ძლიერებისა და საბრძოლო ხელოვნების გარეშე წარმოუდგენელი იყო არსებობა. რაინდობა პროფესია იყო და საბრძოლო ხელოვნება – მეფეთა აღზრდის აუცილებელი შემადგენელი ნაწილი. „ამირანდარეჯანიანში“ სახელი, გმირობის პატივი, მეფის ასულზე დაქორწინება, ხელმწიფის გვირგვინი – ყველაფერი სამხედრო ღვაწლით მოიპოვება. ოქრო, ვერცხლი, თვალმარგალიტი, ყოველგვარი სიმდიდრე, ქონება თუ ძვირფასეულობა, რითაც კი ეს საზოგადოება ბრწყინავს, ხმლითაა მო-

პოვებული. „ამირანდარეჯანიანში“ სამხედრო ხელოვნება პროფესიად არის ქცეული. რომანის თითოეულ თავში მეფის კარზე სოლიდური გასამრჯელოს ფასად დაქირავებულ უამრავ საბრძოლო ხელოვნების კარგად მცოდნე მეომარს ვხვდებით. მათ შორის გამოირჩევიან ფალავნები, რომლებსაც მოსე ხონელი ბუმბერაზებს უწოდებს. მაგრამ რადგან მეფის კარზე მომსახურე ბუმბერაზი მხოლოდ ფიზიკური ძალით გამოირჩევა და მთელი თხზულების მანძილზე შიშველი ფიზიკური ძალის გარდა არავითარ სხვა თვისებას არ ავლენს, ამიტომ მოსე ხონელი მათ ერთხელაც კი არ მოიხსენიებს ჭაბუკის სახელით, რაც რომანში რაინდის ექვივალენტია.

„ამირანდარეჯანიანში“ რაინდის მნიშვნელობით გამოიყენება სიტყვა „ჭაბუკი“. რაინდის თანამედროვე გაგება ფართო შინაარსით მოცემულია ძეგლის სიტყვაში „ჭაბუკი“, რომელიც ყველა კონტექსტში ნიშნავს რაინდს. „ამირანდარეჯანიანის“ ავტორი ფიზიკური ძლიერებით გამორჩეულ დაქირავებულ მეომრებს ყოველთვის ბუმბერაზებს უწოდებს. „თავისთავად ბუმბერაზული საწყისი ყოველ ჭაბუკშია, ეს მისი ყოფის აუცილებელი ატრიბუტია, მაგრამ ჭაბუკობა სწორედ ფიზიკური ძალის ესთეტიზირება და ამადლებული იდეალებისადმი დამორჩილებაა“ (მაღლაფერიძე, 1993: 48). რაინდისა და ბუმბერაზის დაპირისპირება, ისევე როგორც ნებისმიერი ბრძოლის ეპიზოდი, ადასტურებს, რომ ომსა და ბრძოლას „ამირანდარეჯანიანში“ მხოლოდ სამხედრო ხელოვნების, ფიზიკური ძლიერების, უძლეველობის, ჯობნის, გამარჯვებულის გამოვლენის ძალა არ შესწევს, მხოლოდ მჯობნის მჯობის დადგენა არ აკისრია, არამედ მოსე ხონელს ომი და ბრძოლა წარმოუდგენია იმ შესაძლებლობად, სადაც პიროვნების შინაგანი სამყარო მთელი სისრულით წარმოჩნდება. რომანში ყველა ღირსებას, ისევე როგორც ხასიათის ყველაზე ფარულ, შინაგან თვისებებს, „ამირანდარეჯანიანის“ პერსონაჟები ყოველთვის ომსა და ბრძოლაში ავლენენ.

„ამირანდარეჯანიანი“ არ განიცდის სახელისა და მდგომარეობის გაუმჯობესების მაძიებელი მეომრების, გამორჩეული, სანაქებო, დაუმარცხებელი, საქვეყნო სახელის მქონე ფალავნების სიმცირეს, მაგრამ რომანში არ არსებობს ისეთი გარემოება, დამსახურება და სახელი, მეტოქის ჯობნისა თუ დაუმარცხებლობის ფაქტი, მოსე ხონელის ეთიკურ მრწამსსა

და ჰუმანისტურ პრინციპებზე დაფუძნებულ რაინდობის მაღალ იდეალებზე რომ მოახდინოს გავლენა.

„ამირანდარეჯანიანის“ გამორჩეულ რაინდებს შორის მოსე ხონელს ჰყავს სამი რჩეული: ამირან დარეჯანისძე, ამბრი არაბი, მხეჭაბუკი. „მათთან მიმართებაში საჩინოვდება უმნიშვნელოვანესი ჭაბუკური სათნოებანი. აშკარად ჩანს, რომ ამირანი, ამბრი და მხეჭაბუკი უკიდურესად ჰუმანური პრინციპებიდან გამომდინარე მოქმედებენ“ (მაღლაფერიძე, 1993: 46). ინტერესს აღძრავს საკითხი იმის თაობაზე, „ამირანდარეჯანიანის“ იდეალურ თუ რაინდებს რა განსაკუთრებულ თვისებებს აკუთვნებს მწერალი, რასაც მოკლებულნი არიან ნაწარმოების დანარჩენი პერსონაჟები? რაში გამოიხატება მათი გამორჩეულობა და აღმატებულობა? „ამირანდარეჯანიანის“ მხატვრულ სინამდვილეში რაინდისა თუ მებრძოლის სტატუსით მოქმედი ყველა პერსონაჟი საბრძოლო ხელოვნების ცოდნითა და ფიზიკური ძლიერებით არის გამორჩეული. სიუჟეტის მსვლელობისას, ფაქტობრივად, არ მოიძებნება ისეთი შემთხვევა, როდესაც „ამირანდარეჯანიანის“ პერსონაჟი უარს ამბობს საკუთარი თავისა და ძალების გამოცდაზე, ახალ თავგადასავალში ჩაბმაზე, ბრძოლაზე და მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან აცილების მიზნით, უფრთხილდება საკუთარ სიცოცხლეს. მაგრამ ამგვარი პერსონაჟებისა და მოსე ხონელის რჩეული რაინდების მხატვრულ სახეებზე დაკვირვებისას, ნათლად იკვეთება განმასხვავებელი ნიშნები, რომლებიც მხოლოდ „ამირანდარეჯანიანის“ იდეალური რაინდის კუთვნილებაა: დიდსულოვნება, ჰუმანიზმი, კაცთმოყვარება, ღმობიერება, უმიზნო ბრძოლისა და სისხლისღვრის სიძულვილი, სისასტიკისა და უღმობელობის აღკვეთა, სულიერი ახოვანებისა და რთული მოვალეობის აღექვატური ფიზიკური ძლიერება, მაღალი ზნეობრიობა, კეთილშობილება. იგი მოწყალებითა და სამართლიანობით ღვთის მსგავსია, ომისა და მშვიდობიანობის დროს მისი ქცევა და ქმედება ჰუმანურია, მისგან განჩინებული სამართალი – სანატრელი. სამაგალითო და შეუცვლელი პატრონია, ძნელად წარმოსადგენია ვასალებისათვის მასზე უკეთესი პირობების შემქმნელი და მზრუნველი მფარველი. მის ფიზიკურ ძლიერებას ყოველთვის აწონასწორებს და აღემატება სულიერი უძლეველობა, კეთილშობილება, ღირსება. „ამირანდარეჯანიანის“ იდეალური რაინდის მრწამსი და მოქმედების საფუძველი, რაინდული ვალდე-

ბულებების გარდა, ჰუმანიზმის პრინციპები და, აქედან გამომდინარე, ხაზგასმული ჰუმანურობაა, დანდობა, შემწყნარებლობა, ჰუმანური კანონებისა და მოქმედებებისათვის ყოველთვის უპირატესობის მინიჭება, მაშინაც კი, როცა კონკრეტული ვითარება, სარაინდო კოდექსი და მებრძოლის ინტუიცია სწორედ საპირისპიროს გულისხმობს. „ამირანდარეჯანიანის“ სინამდვილეში შესაძლებელ უამრავ არჩევანს შორის მოსე ხონელის გმირი უპირატესობას ყოველთვის ეთიკურ და ჰუმანურ არჩევანს ანიჭებს. „ამირანდარეჯანიანის“ იდეალური რაინდი ბოლო აკორდამდე გმირია იმ გარემოებების გამო, რომ ჰუმანისტია და არასდროს დალატობს ამადლებულ იდეალებს. რაინდული ღირებულებების ჰუმანიზმის პრინციპებთან შერწყმული მაღალი სულიერებითა და ამ სულიერების შესაფერი, ადექვატური, ფიზიკური ძლიერებით იგი ჰუმანური იდეალების ყოველგვარ ვითარებაში ერთგული და დამცველია. ის თავს დაუფიქრებლად სწირავს მოყვანის, დანაგრულის, ქვეყნის, მეფის, ხალხის, სიკეთის გადარჩენისა და დაცვისათვის. დიდია იდეისთვის, რაინდობის მაღალი ფასეულობებისა და წმინდა მისიისათვის მისი მსახურებისა და თავგანწირვის მასშტაბები.

„ამირანდარეჯანიანის“ იდეალური რაინდი ზეციური მხედრის ბადალი გმირია. თავისი თავგანწირვითა და რაინდული მისიით ნაკისრი ვალდებულებებით ის, წმინდა მხედრის დარად, ადამიანების, საზოგადოების თავდადებული მფარველია. კეთილისა და ბოროტის მარადიულ დაპირისპირებაში მისი ზეადამიანური, ღვთაებრივი ძალა ბოროტების საბოლოოდ ამოსაძირკვადაა მიმართული. ამიტომ, როცა იგი რაინდობის წმინდა მისიის საფუძველზე, რაინდული ეთიკის თანახმად იბრძვის, ამ დროს, ზეციური მხედრის დარად, თავს სიკეთისათვის სწირავს და უზენაეს სამართალს ადასრულებს. „ჭაბუკი წმინდა მხედრის დარად საზოგადოების მფარველ ძალად გვევლინება და დაულაღავად იბრძვის სამართლიანობის დამკვიდრებისათვის. გმირი ხოცავს დევებს, ვეშაპებს, საშინელ მხეცებს, ამსხვრევს თილისმებს და თავისუფლებს ადამიანებს“ (მაღლაფერიძე, 1993: 46). „წმინდა მხედრის სახის ერთ-ერთი უმთავრესი ნიშანია საშინელ მხეცთა, ურჩხულთა და დევ-ვეშაპთა შემუსვრა“ (მაღლაფერიძე, 1998: 50).

„ამირანდარეჯანიანში“ წონასწორობის დაცვა და აღდგენა მოსე ხონელის რჩეული რაინდების არსებობასა და მათ მიერ

სიკეთის დასაცავად მუდმივ სიფხიზლესა და აქტივობაზეა დამოკიდებული. როდესაც „ამირანდარეჯანიანში“ სულიერ და ფიზიკურ მხარეებს შორის წონასწორობა ირღვევა, როდესაც რაინდის მთლიანი პიროვნება იშლება, სიუჟეტის განვითარება მიმართულია დარღვეული ჰარმონიის აღდგენისა და გაწონასწორებისაკენ. ხოლო თუ ეს არ ხერხდება, მაშინ ჰარმონიული, მთლიანი, სულიერად და ფიზიკურად ძლიერი პერსონაჟი თრგუნავს მხოლოდ ფიზიკურად განვითარებულ, შიშველი ფიზიკური ძალის მქონე აგრესიულ და მიუღებელ მეტოქეს.

რაინდის ასეთი მონუმენტური, ჰიპერბოლიზებული სახის შექმნით მწერალი სრულყოფილი, ზეძლიერი, ადამიანის რთული პრობლემის ილუსტრაციას ახდენს. „ამირანდარეჯანიანის“ რაინდი მსხნელია და ჰუმანური პრინციპების დამამკვიდრებელი ერთსა და იმავე დროს. მას ახალი ღირებულებები და ახალი ცხოვრება მოაქვს, რომელიც ადამიანების მდგომარეობას აუმჯობესებს და მათ ბედნიერებას ანიჭებს. „ამირანდარეჯანიანის“ რჩეული რაინდი სიკვდილის ზღვარის რაინდული ღირებულებებისა და ჰუმანისტური პრინციპების რწმენით გადამლახველი, ზემძღავრი გმირია. თავგანწირვის გზა, რომელიც ომისა და ბრძოლის სარბიელზე გადის, ხალხის ხსნა, სიკეთის, მეფის, ქვეყნისა და მოყვასისათვის თავდადება, მათთვის სისხლითა და საკუთარი სიცოცხლის ფასად სამსახური, „ამირანდარეჯანიანის“ პერსონაჟებს ქმნის ამაღლებულ, აღმატებულ, იდეალურ რაინდებად. გმირობამდე, მოსე ხონელის რჩეულობამდე, იდეალურ რაინდამდე იგი სიცოცხლის სიკვდილის სამსხვერპლზე უთვალავჯერ მიტანით, უკვდავი იდეების, კეთილშობილი მისიის თავდადებული სამსახურითა და ერისა და ქვეყნის წინაშე გაწეული ღვაწლით მაღლდება. მისი საგმირო საქმეები თანაბრად არის როგორც დაღვრილი ოფლისა და სისხლის, ისე მხატვრულ სინამდვილეში მის მიერ ღირსეულად გავლილი ურთულესი გზის ნაყოფი. იგი მთლიანად, ღირსეულად და უდრტინველად გადის რჩეულ რაინდამდე, გმირობის პატივამდე ამაღლების ეკლიან, მუდამ სიცოცხლის საზღვარზე გამავალ თვითშეწირვის გზას. იგი ზეკაცია, მაგრამ უარყოფილია აგრესია, ძალადობა, ძალაუფლებისკენ თვითმიზნური სწრაფვა. მოსე ხონელის გმირი ძალას მხოლოდ კეთილი მიზნებისათვის ავლენს. მისი სულიერი და ფიზიკური სიძლიერე ყოველთვის სიკეთის

დასაცავად და ყოველივე ნეგატიურის წინააღმდეგ საბრძოლველად არის მიმართული.

ლიტერატურა:

მაღლაფერიძე, 1993: მაღლაფერიძე ვ. რაინდთა შერკინება ვითარცა ესთეტიკური ფენომენი. თსუ შრომები, 311, 1993.

მაღლაფერიძე, 1998: მაღლაფერიძე ვ. მსეცთან ბრძოლის მოტივი „ამირანდარეჯანიანში“. შრომები, ჰუმანიტარულ და საზოგადოებრივ მეცნიერებათა სერია, № 16, 1998.

ხონელი, 1967: ხონელი მ. „ამირანდარეჯანიანი“, თბ., გამომც.: „ლიტერატურა და ხელოვნება“, 1967.

Ekaterine Gogiashvili

THE CONCEPT OF KINDNESS IN ‘AMIRANDAREJANIANI’ BY MOSE KHONELI

Summary

A noble knight in the novel “Amirandarejaniani” of the Middle Ages is committed with the protection of kindness. His each step is an activity to make a kindness and defend it. The ideal hero of the novel makes kindness and depends it in any situation- in the war and during peace, He knows that to fulfill his duty as a knight (to save the poor, to dedicate his master, king, Eristavi , to serve high ideals) is making a kindness. His every step is led with this thoughts and consciousness.

Kindness as a category for Mose Khoneli and his knight means a hatred of anti humanism, indecent, amorality, pseudo knight, nonhuman. Mose Khoneli’s hero fights to avoid bleeding, cruelty, aggression. he is committed to prevent all kind of uncontrolled physical strength and sicknesses. The hero uses his power only for good purposes . His physical and spiritual strength is always directed to defend kindness and fight against negative things.